

Archeologijos katedros mokslinės veiklos apžvalga

2022 metai

Konferencijos, seminarai

- 2022 m. devynioliktą kartą Lietuvos nacionalinio muziejaus surengtuose tęstiniuose skaitymuose, skirtuose archeologei prof. Marijai Gimbutienei (1921–1994), buvo skaityti šie pranešimai: balandžio 14 d. „Kernavės Aukuro kalno piliakalnio tyrimai“, kurį parengė doc. dr. Gintautas Vėlius (bendra autoriai dr. Rokas Vengalis ir doktorantas Mindaugas Pilkauskas – abu iš Lietuvos istorijos instituto (LII)); „Gyvūnų kaulų tyrimai Kernavėje: viduramžių kernaviškių mitybos ir ūkio ypatumai“, pranešėja doc. dr. Giedrė Piličiauskienė; „Augalų liekanos Kernavės piliakalniuose: bendruomenių raidos atspindžiai“, pranešėjas dr. Karolis Minkevičius.
- 2022 m. balandžio 6–10 d. Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Archeologijos katedros, Tartu universiteto Istorijos ir archeologijos instituto ir Kretingos muziejaus organizuotame teoriniame-praktiniame seminare „Senieji laukai ir akmenų aptvarai Vakarų Lietuvoje ir Rytų Baltijos regione. Naujos tyrimų kryptys“ dalyvavo doc. dr. Algimantas Merkevičius (Vilniaus universitetas), akad. prof. dr. Valter Lang (Tartu universitetas), prof. dr. Aivar Kriiska (Tartu universitetas), Julius Kanarskas (Kretingos muziejus), Medeina Gailiūtė (Skuodo biblioteka). Seminaro metu buvo diskutuojama šiomis temomis: senųjų laukų ir aptvarų tyrinėjimai Lietuvoje ir Rytų Baltijos regione; senųjų laukų tipologija, terminologija ir chronologija; senųjų laukų ir akmenų aptvarų atsiradimas ir raida; senųjų laukų ir akmenų aptvarų tolesnės tyrimų kryptys. Seminaro metu buvo organizuotos išvykos į archeologines vietas, kur buvo detaliam apžiūrimui bei aptariamoms senųjų laukų ir akmenų aptvarų struktūros *in situ*.
- 2022 m. gegužės 6 d. konferencijoje „Jotvingiai: archeologijos atskleista istorija“ Leipalingyje (Druskininkų sav.) doc. dr. Aleksiejus Luchtanas skaitė pranešimą „Jotvingių ginkluotė: rekonstrukcijos galimybės“.
- 2022 m. gegužės 17 d. Skuodo rajono savivaldybės organizuotoje mokslinėje konferencijoje „Skuodas iki miesto“, skirtoje Skuodo miesto 450-ajam gimtadieniui ir Europos archeologijos dienoms pažymėti, doc. dr. Algimantas Merkevičius skaitė pranešimą „Senųjų laukų tyrinėjimai Šiaurės Vakarų Lietuvoje“.
- 2022 m. birželio 3 d. Vilkaviškio rajono Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centro-muziejaus Sūduvos metams paminėti skirtoje mokslinėje konferencijoje „Sūduva nuo seniausių laikų iki Suvalkų gubernijos“ doc. dr. Algimantas Merkevičius skaitė pranešimą „Sūduva Ankstyvuoju metalų laikotarpiu“, doc. dr. Aleksiejus Luchtanas – „Ką mena Kuniškių ir Piliakalnių piliakalniai“.
- 2022 m. birželio 13–17 d. 19-ojoje tarptautinėje paleoetnobotanikos konferencijoje („19th Conference of the International Workgroup for Palaeoethnobotany“), vykusioje Česke Budejovicuose (Čekija), doc. dr. Giedrė Motuzaitė Matuzevičiūtė Keen skaitė pranešimą „Pioneer crops in the high-altitude mountain zones of Central Asia in light of the latest archaeobotanical findings“.

- 2022 m. rugpjūčio 31–rugsėjo 3 d. XXVIII Europos archeologų kongrese (Budapeštas, Vengrija) pranešimus skaitė: doc. dr. Giedrė Piličiauskienė – „Tasty and expensive: foreign animals and plants on the Kings’ table“ (bendraautorai dr. Karolis Minkevičius ir dr. Povilas Blaževičius); dr. Karolis Minkevičius – „Hillforts revisited: integrated legacy data into a modern archaeobotanical research“; doc. dr. Giedrė Motuzaitė Matuzevičiūtė Keen – „Detection of miliacin in archaeological deposits illustrates the extent of broomcorn millet cultivation in ancient Central Asia“ (bendraautorai – Jeremy Jacob – *University of Paris-Saclay*; Taylor Hermes – *Max Planck Institute*; Michael Frachetti – *Washington University in St. Louis*); doktorantė Lijana Muradian – „AMS ¹⁴C dating of Late Bronze and Early Iron Age cremated bones from barrows in Western Lithuania: results and interpretation“.
- 2022 m. rugsėjo 28–30 d. Varšuvos (Lenkija) universiteto Archeologijos fakultete vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Meeting UISPP Commission: The Final Palaeolithic of Northern Eurasia“ doc. dr. Egidijus Štavičius skaitė pranešimą „Swiderian sites in Southern and Eastern Lithuania“.
- 2022 m. rugsėjo 28–30 d. Bergene (Norvegija) vykusioje konferencijoje „1st ICAZ Medieval Period Working Group Meeting“ buvo pristatytas pranešimas „Birds in elite’s everyday life in the late 13th – 14th c. AD: a case study from Vilnius Lower castle“ (pranešėja dokt. Aurelija Zagurskytė, bendraautorai doc. dr. Giedrė Piličiauskienė, dr. Povilas Blaževičius – Lietuvos nacionalinis muziejus, Saulius Rumbutis – Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus, Haneke J. M. Meijer – Bergeno universitetas).
- 2022 m. spalio 5 d. tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Archeologiniai tyrinėjimai Kazachstane: istorija, tendencijos, problemos, perspektyvos“, skirtoje paminėti 75-ąsias archeologo profesoriaus V. F. Zaiberto gimimo metines (Saumalkolis, Kazachstano Respublika), doc. dr. Giedrė Motuzaitė Matuzevičiūtė Keen skaitė pranešimą „Ботайская культура в свете глобализации продуктов питания в доисторические времена“.
- 2022 m. lapkričio 3 d. Rygoje Latvijos kultūros akademijos organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „KULTŪRAS KRUSTPUNKTI XVI“ (Sekcija „Hillforts in the landscape. From the past to the present“) doc. dr. Gintautas Vėlius skaitė pranešimą „Interdisciplinary Research on the Kernavė Hillforts“ (bendraautorius dr. Rokas Vengalis).
- 2022 m. lapkričio 25 d. Panevėžyje Lietuvos archeologijos draugijos organizuotoje konferencijoje „Naujausi archeologiniai tyrinėjimai“ buvo pristatyti šie pranešimai: „Tarpdisciplininiai Kernavės piliakalnių tyrinėjimai“ (doc. dr. Gintautas Vėlius, dr. Rokas Vengalis, dokt. Mindaugas Pilkauskas); „Kaip entomologiniai tyrimai padeda atskleisti palaidojimo detales“ (dr. Justina Kozakaitė, prof. dr. Rimantas Jankauskas, doc. dr. Andrius Petrašiūnas – Vilniaus universitetas (VU), dr. Linas Girlevičius – UAB „Teisinga orbita“, dr. Virgilijus Pugačiauskas – LII).
- 2022 m. lapkričio 25 d. Vilniaus universiteto Kauno fakulteto mokslinėje konferencijoje „Lituanistika ir jos kontekstai“, skirtoje prof. Albertui Ružei (1936–2021) atminti, buvo pristatytas bendras doc. dr. Aleksiejaus Luchtano ir prof. Olego Poliakovo pranešimas „Glotochronologija ir lietuvių kalba“.
- 2022 m. gruodžio 8 d. Žaislų muziejaus organizuotoje penktojoje konferencijoje „Vaikas suaugusiojo akimis: kūrėjas ir dalyvis“ dokt. Rūta Brindzaitė skaitė pranešimą „Valstietiška vaikystė XVI–XVII a.“

Doktorantų seminarai

- 2022 m. sausio 5 d. doktorantų seminare Istorijos fakultete Aurelija Zagurskytė pristatė savo disertacijos temą „Paukščiai Lietuvos zooarcheologinėje medžiagoje 4000 m. pr. Kr. – XIX a.: įvairovė, naminių rūšių atsiradimas ir reikšmė mityboje bei kasdieniame gyvenime“ (vadovė doc. dr. Giedrė Piličiauskienė) iširtumo būklę ir iš to kylančius planuojamo tyrimo probleminius klausimus. Kaip kvietiniai ekspertai pranešimą komentavo ir diskusijoje dalyvavo doc. dr. Giedrė Keen ir doc. dr. Egidijus Štavičius.
- 2022 m. rugpjūčio 25–26 d. Klaipėdos universitete vykusiame XII nacionaliniame istorijos ir archeologijos krypties doktorantų seminare Auksė Rusteikytė skaitė pranešimą „Archeologinių suanglėjusių maisto liekanų mikrobotaniniai tyrimai: galimybės ir iššūkiai“.

- 2022 m. lapkričio 28–29 d. dokt. Rūta Brindzaitė dalyvavo Ščecino universiteto (Lenkija) organizuotame tarptautiniame archeologijos doktorantų forume ir skaitė pranešimą „Childhood diet ant health in the 13th–18th centuries: bioarchaeological perspective“.
- 2022 m. gruodžio 21 d. doktorantų seminare Istorijos fakultete Rūta Brindzaitė pristatė savo disertacijos temos „Vaikystės laikotarpio mitybos rekonstrukcija remiantis bioarcheologiniais duomenimis“ (vadovas prof. dr. Rimantas Jankauskas) iširtumo būklę ir iš to kylančius planuojamo tyrimo probleminius klausimus. Pranešimą komentavo ir diskusijoje dalyvavo doc. dr. Giedrė Keen ir doc. dr. Giedrė Piličiauskienė.

Paskaitos, pristatymai, televizijos ir radijo laidos

- 2022 m. sausio 6 d. Martyno Mažvydo bibliotekos ir Lietuvos kultūros tyrimų instituto organizuotame vakare, skirtame vokiečių archeologo H. Schliemanno 200-osioms gimimo metinėms paminėti, dalyvavo doc. dr. Algimantas Merkevičius.
- 2022 m. sausio 23 d. doc. dr. Giedrė Piličiauskienė dalyvavo LRT televizijos laidoje „Istorijos detektyvai“ ir pasakojo apie akmens amžiaus gyventojų mitybą.
- 2022 m. balandžio 21 d. Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto organizuotame istorijos mokytojų seminare Kernavėje Agnė Žilinskaitė skaitė paskaitą „Kaip susidoroti su priešistore?“
- 2022 m. gegužės 18 d. radijo laidoje „Džiazuojanti istorija“ doc. dr. Giedrė Keen pasakojo, kokia buvo praeities žmonių mityba.
- 2022 m. birželio 17–18 d. minint Europos archeologijos dienas Dubingių piliavietėje esančioje Radvilų rūmų ekspozicijoje vyko renginys „Dubingių piliavietė – ar visos paslaptys jau atskleistos?“ Prof. dr. Albinas Kuncevičius ir archeologas Ramūnas Šmigelskas lankytojams pristatė Dubingių piliavietės archeologinių tyrimų rezultatus bei išvalgas.
- 2022 m. birželio 29 d. Vilniaus muziejuje doc. dr. Giedrė Keen skaitė paskaitą visuomenei „Ką žmonės valgė praeityje? Šis bei tas apie bioarcheologinių tyrimų reikšmę“.
- 2022 m. liepos 8–10 d. XXII tarptautiniame eksperimentinės archeologijos festivalyje „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“ paskaitas visuomenei skaitė doc. dr. Gintautas Vėlius „Archeologiniai atradimai Kernavėje“ ir doc. dr. Giedrė Piličiauskienė „Arkliai Lietuvoje priešistoriniais laikais: maži, greiti ir gauruoti“. Doc. dr. Aleksiejus Luchtanas (drauge su prof. dr. A. Bumblausku) dalyvavo diskusijoje „Archeologas versus istorikas“.
- 2022 m. rugpjūčio 15 d. Lietuvos liaudies buities muziejuje Rumšiškėse vykusiame renginyje „Etninė kultūra ir šiuolaikinė heraldika“, kurį organizavo Lietuvos heraldikos komisija, diskusijose dalyvavo doc. dr. Aleksiejus Luchtanas.
- 2022 m. rugpjūčio 20 d. senovės dienų festivalyje „Samanos“ Merkinėje doc. dr. Giedrė Keen skaitė paskaitą „Bioarcheologija“.
- 2022 m. rugsėjo 18 d. dr. Karolis Minkevičius dalyvavo LRT televizijos laidoje „Istorijos detektyvai“, kurios metu pasakojo apie senovinius augalus.
- 2022 m. Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direktijos Vilniaus pilių kupole organizuoto paskaitų ciklo metu rugsėjo 8 d. Agnė Žilinskaitė skaitė paskaitą „Archeologija. Tarp mitų ir tikrovės“, rugsėjo 22 d. dr. Justina Kozakaitė – „XIII–XVIII a. Vilniaus miesto gyventojų antropologinių tyrimų (ne)sėkmės“, o lapkričio 18 d. doc. dr. Giedrė Piličiauskienė – „Gyvūnai Vilniaus pilyse“.
- 2022 m. spalio 1 d. atkuriamosios istorijos festivalyje „Kaukai“ (Alytaus r.) doc. dr. Aleksiejus Luchtanas skaitė paskaitą „Nuo Jotvos iki Lietuvos“.
- 2022 m. spalio 27 d. prof. dr. Albinas Kuncevičius dalyvavo LDK Valdovų rūmų organizuotame kultūros vakare „Dienoraštyje įrašyta istorija“, kuriame buvo pristatyta Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato dr. Napoleono Kitkausko dienoraščių knyga „Mūro istorijos tyrėjas“.

- 2022 m. lapkričio 2 d. LRT radijo laidoje „10–12“ doc. dr. Giedrė Piličiauskienė pasakojo apie gyvūnus Vilniaus mieste: ar kokybišką mėsą valgė vilniečiai, kokiais arkliais jodinėjo, kuo buvo ypatingi vilniečių šunys.
- 2022 m. lapkričio 3 d. Lietuvos nacionalinio muziejaus kartu su Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu surengto paskaitų ciklo „Istorijos miestui ir pasauliui“, skirto artėjančiam 700 metų Vilniaus gimtadieniui, metu doc. dr. Giedrė Piličiauskienė skaitė paskaitą „Gyvūnai Vilniuje: maistas, transportas, pramoga. Sostinės ypatumai“.
- 2022 m. rugsėjo 25 d. doc. dr. Aleksiejus Luchtanas LRT laidoje „Istorijos detektyvai“ pasakojo apie mitybą bronzos amžiuje (drauge su Vyteniu Podėnu – LII).
- 2022 m. gruodžio 17 d. TV laidoje „Mokslo sriuba“ doc. dr. Giedrė Keen pasakojo, ką žmonės valgė prieš tūkstančius metų.

Svečiai

- 2022 m. balandžio 8 d. Ukrainos nacionalinės mokslų akademijos tyrėja dr. Nataliia Mykhailova skaitė paskaitą „Shaman – Hunter – Deer. Ethnographic and archaeological evidence of „shamanism“ in hunters-gatherers societies of Northern Eurasia“.

Išvykos

- 2022 m. balandžio 26–28 d. Agnė Žilinskaitė dalyvavo tarptautiniame seminare „Training School *Neanderthals in education*“, kuris vyko Vokietijoje, Metmane, Neandertalio muziejuje. Mokymai vyko kaip sudedamoji tarptautinio COST projekto „Integrating Neandertal Legacy: From Past to Present – iNEAL (CA19141)“ dalis.
- 2022 m. rugsėjo 2–3 d. doc. dr. Aleksiejus Luchtanas dalyvavo tarptautiniame jotvingių archeologijos festivalyje Kšyvuolke, Suvalkuose (Lenkija).
- 2022 m. rugsėjo 14–18 d. doc. dr. Aleksiejus Luchtanas dalyvavo tarptautiniame archeologijos festivalyje „Motina gamta“ Biskupine (Lenkija).
- 2022 m. spalio 19–21 d. dr. Justina Kozakaitė ir dokt. Rūta Brindzaitė dalyvavo Tartu universiteto Genomikos instituto (Estija) mokymuose apie senovinę DNR ir jos taikymą archeologijoje – *Tartu workshop „Building bridges between disciplines: ancient DNA and archaeology“*.

Disertacijos

- 2022 m. gruodžio 9 d. Archeologijos katedros doktorantė Rasa Gliebutė apgynė mokslo disertaciją „XIII–XVII a. juvelyrika Vilniuje archeologiniais duomenimis“ istorijos ir archeologijos mokslo krypties daktaro laipsniui gauti. Mokslinis vadovas – doc. dr. Gintautas Vėlius. Gynimo tarybos pirmininkas – prof. dr. Albinas Kuncevičius. Gynimo tarybos nariai – dr. Agnė Čivilytė (LII), doc. dr. Justina Poškienė (VU), dr. Jūratė Senvaitienė (Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centras), doc. dr. Gintautas Zabiela (Klaipėdos universitetas).
- 2022 m. rugsėjo 30 d. doc. dr. Algimantas Merkevičius ir doc. dr. Gintautas Vėlius dalyvavo Vytenio Podėno daktaro disertacijos „Įtvirtintos gyvenvietės Rytų Baltijos regione 1100–400 cal BC“ istorijos ir archeologijos mokslo krypties daktaro laipsniui gauti gynimo taryboje, o doc. dr. Giedrė Keen buvo gynimo tarybos pirmininkė. Disertacija ginta Lietuvos istorijos institute.
- 2022 m. rugsėjo 30 d. doc. dr. Giedrė Keen dalyvavo Ramintos Skipitytės daktaro disertacijos „Žmonių ir gyvūnų paleoekologija mitybos aspektu: stabilųjų izotopų tyrimai“ ekologijos ir aplinkotyros mokslo krypties (N 012) daktaro laipsniui gauti gynimo taryboje.

Renginiai moksleiviams

- 2022 m. kovo 15 d. Jonavos Jeronimo Ralio gimnazijos karjeros ir verslo dienos renginyje Agnė Žilinskaitė skaitė paskaitą „Archeologija. Mitai ir legendos *arba* ką archeologai veikia visą dieną?“
- 2022 m. kovo 17–18 d. Jaunųjų istorikų mokyklos, kurią organizuoja Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras ir Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas, pirmojoje sesijoje „Archeologija – praeities pasaulio atkūrimas“ vyresniųjų klasių moksleiviams buvo skaitomos paskaitos: dr. Justina Kozakaitė – „Ligos, formuojančios žmonijos istoriją“, prof. dr. Albinas Kuncevičius – „Ką archeologams gali papasakoti kokliai?“, dokt. Auksė Rusteikytė – „Praeities mitybos laboratorija: plika akimi nematomi maisto pėdsakai archeologijoje“, doc. dr. Giedrė Piličiauskienė – „Gyvūnai, formuojantys žmonijos istoriją“.
- 2022 m. kovo 18–19 d. Vilniaus universiteto virtualios studijų mugės metu Archeologijos studijų programą pristatė ir interesantus konsultavo dr. Karolis Minkevičius ir Agnė Žilinskaitė.
- 2022 m. balandžio mėnesį konkurso „Praeities stiprybė dabarčiai“, kurį rengia Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas, Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, dalyviams dr. Justina Kozakaitė skaitė paskaitas apie bioarcheologiją ir partizanų palaikų tyrimus, o dokt. Rūta Brindzaitė – apie bioarcheologo darbą.
- 2022 m. rugsėjo 26 d. Vilniaus Žvėryno gimnazijos 7 klasės moksleiviams doc. dr. Giedrė Piličiauskienė vedė edukacinę pamoką „Archeologija“.
- 2022 m. spalio 1 d. Daugyvenės kultūros muziejaus-draustinio Šeduvos kraštotyros skyriuje Agnė Žilinskaitė skaitė paskaitą visuomenei „Archeologija. Nuo ledyno iki valstybės“.

Projektai

- Lietuvos mokslo tarybos (LMT) finansuojamas projektas „Šunys Lietuvoje XIII–XVIII a.: veislių ištakos, paskirtis ir auginimo kultūra“ (projekto vadovas dr. Povilas Blaževičius, vykdytojai doc. dr. Giedrė Piličiauskienė, dr. Toma Zarankaitė-Margienė, doc. dr. Valdas Vaitkus, dokt. Raminta Skipitytė, Viktorija Micelicaitytė). Projekto pradžia 2020-03-01, pabaiga 2022-08-31.
- LMT finansuojamas projektas „Piliakalnių funkcinė raida – nuo įtvirtintos gyvenvietės iki kunigaikščio rezidencijos“ (projekto vadovas doc. dr. Gintautas Vėlius, vykdytojai doc. dr. Giedrė Piličiauskienė, dr. Rokas Vengalis, dr. Karolis Minkevičius, Mindaugas Pilkauskas). Projekto pradžia 2020-04-01.
- Doc. dr. Giedrė Piličiauskienė yra lenkų vykdomo tarptautinio projekto „Kauluose parašyta gyvybė ir mirtis“ („Life and death written in bone“) viena iš vykdytojų.

Projektą finansuoja Nacionalinis mokslo centras (NCN) Krokuvoje (Lenkija) Nr. N 2021/43/B/HS3/00500. Projektą įgyvendina Mikalojaus Koperniko universitetas Torunėje (Lenkija). Projekto vadovas – habil. dr. Grzegorz Osipowicz (<https://biotrapbones.umk.pl/team/>).

Pagrindinis projekto tikslas – sukaupti išsamias žinias apie gaminių iš kaulinių žaliavų (kaulų, ragų ir gyvūnų dantų) gamybą ir jų panaudojimo būdus medžiotojų, rinkėjų ir žvejų bendruomenėse (mezolito ir subneolito laikotarpiu), gyvenusiose Rytų Baltijos lygumų (Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos šiaurės rytų teritorijos) plotuose ankstyvajame ir viduriniame holocene.

Violeta Vasiliauskienė